Kirjallinen kysymys KK 273/2018 vp

Lasse Hautala kesk

Kirjallinen kysymys väestönsuojapaikkojen kunnosta ja riittävyydestä Suomessa sekä väestönsuojien kunnossapidosta ja ilmanvaihtolaitteistojen päivittämisestä nykyaikaiset vaatimukset täyttäviksi

Eduskunnan puhemiehelle

Valtioneuvoston uusissa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa ja puolustuspoliittisessa selonteossa kuvataan hyvin Suomen lähialueilla muuttunut turvallisuus- ja puolustuspoliittinen tilanne. Selontekojen peruslähtökohtana on, että Suomi on läntisen yhteisön jäsen ja että sen piirissä turvallisuuspoliittinen tilanne on muuttunut entistä epävakaammaksi. Selontekojen karu johtopäätös on, että "sotilaallista voimankäyttöä Suomea vastaan tai sillä uhkaamista ei voida sulkea pois". Sotilaallinen voimankäyttö ja sillä uhkaaminen kohdistuu niin koko Suomen alueeseen, asevoimiin kuin myös siviileihin.

Uudet massajoukkotuhoaseet, aseteknologiat, kehittyneet ohjuspuolustusjärjestelmät ja modernit asevoimien täsmäaseet asettavat nykyaikaisessa sodassa myös siviilit keskelle sotatapahtumia. Sen varalta Suomen puolustus- ja kriisinkestokyvyn pitää olla joka päivä kunnossa niin rauhan kuin sodankin aikana. Varautuminen on toteutettava suomalaisessa yhteiskunnassa yhteistyönä kokonaisturvallisuuden periaatteella. Kriisinkestokyvyn varmistaminen edellyttää valmiuslainsäädännön ajanmukaisuutta, uskottavaa puolustuskykyä ja kunnossa olevaa siviilien väestönsuojelua. Siviilien suojaamista nykyaikaisessa sodassa ei voida onnistuneesti toteuttaa, jollei väestönsuojaus ole riittävällä tasolla tai sitä ei ole päivitetty nykyaikaisen sodan tuhovaikutuksia vastaavaksi.

Väestönsuojelu on keskeinen osa Suomen maanpuolustusta. Väestönsuojelu ja väestönsuojat ovat siviilien henkivakuutus itsenäisessä Suomessa. Suomen väestönsuojelun kehittämisen asiakirjassa vuodelta 2013 määriteltiin väestönsuojelun päätarkoitus selkeästi. Eversti, tohtori Pekka Visurin sanoin väestönsuojelun "päätarkoitus on väestön suojaaminen sodan tuhoilta. Strateginen perustelu Suomessa väestönsuojelun valmiuden ylläpidolle on sama kuin sotilaalliselle maanpuolustukselle: mahdollistaa Suomen pysyminen sotien ja muiden aseellisten selkkausten ulkopuolella ylläpitämällä tilanteen vaatimuksia vastaavaa puolustusvalmiutta. Jos tämä ulkopolitiikan tukena toimiva pelote kriisitilanteessa pettää, on oltava valmiina taisteluihin hyökkäyksen torjumiseksi."

Tohtori Pekka Visuri linjaa yksiselitteisesti sen tosiasian, että sodan ja kriisin tilanteessa väestönsuojelun pitää olla etukäteen kunnossa jokaisen suomalaisen osalta. Väestönsuojelun kiistämätön merkitys on todettu myös ulko- ja turvallisuuspoliittisessa sekä puolustuspoliittisessa selon-

Valmis
5.0

teossa:"Väestönsuojelu ja väestönsuojat ovat kivijalka itsenäisen ja turvallisen Suomen olemassaolossa."

Sisäministeriön mukaan väestönsuojelu on sellaisten humanitääristen tehtävien suorittamista, joiden tarkoituksena on siviiliväestön suojelu aseellisen hyökkäyksen vaaroilta, auttaminen aseellisen hyökkäyksen välittömiltä vaikutuksilta selviytymisessä ja eloonjäämiselle välttämättömien edellytysten luominen.

Väestönsuojelun perusta on kattava ja ajantasainen väestönsuojaverkosto. Sisäministeriön omien linjausten mukaan väestönsuojilla on edelleen keskeinen merkitys suomalaisen yhteiskunnan väestönsuojelujärjestelyissä sotilaallista uhkaa vastaan. Suojat mahdollistavat suojan antamisen siellä, missä ihmiset normaalisti liikkuvat, käyvät töissä ja asuvat. Väestönsuojien rakentamisvelvollisuus koskee koko maata.

Tarkemmin väestönsuojien rakentamisesta säädetään pelastuslaissa ja sen nojalla annetuissa asetuksissa. Lähtökohtana on, että väestönsuoja on rakennettava rakennustyön yhteydessä rakennuttajan kustannuksella sellaiseen rakennukseen tai samalla tontilla olevaan rakennusryhmään, jonka kerrosala on vähintään 1 200 neliömetriä ja jossa asutaan tai työskennellään pysyvästi. Teollisuusrakentamisessa kerrosalan raja on 1 500 neliömetriä. Väestönsuojelulla ylläpidetään pelastustoiminnan valmiuksia poikkeusoloissa, turvataan väestön suojaamismahdollisuuksia ja varaudutaan tarvittaviin evakuointeihin.

Kuluneen vuosikymmenen aikana väestönsuojien rakentamisvelvoitteeseen on toteutettu ja suunniteltu merkittäviä heikennyksiä. Vuonna 2011 rakentamisvelvoitteen alaraja nostettiin 600 neliömetristä kaksinkertaiseksi 1 200 neliömetriin. Tämä merkitsi noin 37 prosentin vähennystä vuosittain rakennettujen väestönsuojien määrään. Päätöksen myötä väestösuojien rakentaminen pientaloihin ja rivitaloihin väheni vuoden 2011 pelastuslain voimaantulon jälkeen. Myöhemmin poliittisessa keskustelussa on ollut esillä väestönsuojavelvoitteen alarajan nostaminen 3 000 neliömetrin tasolle. Arvion mukaan rakennettavien väestönsuojien määrä pienenisi sen seurauksena nykyisestä tasosta jopa 60 prosentilla. Näin merkittävä väestönsuojavelvoitteen keventäminen tarkoittaisi kotimaisten väestönsuojarakentamisyritysten toiminnan heikentymistä ja väestönsuojarakentamisen merkittävää alentumista. Väestönsuojarakentamisen osalta kotimaisten alan toimijoiden olemassaolo on tärkeää huoltovarmuudenkin näkökulmasta. Tämä suunnitelma on sittemmin viisaasti jätetty toteuttamatta.

Väestönsuojien kunnossapidosta on säädetty pelastuslain 12 §:ssä, jonka mukaan se kuuluu rakennuksen omistajan, haltijan ja toiminnanharjoittajan vastuulle. Väestönsuojien kunnon tarkastuksesta on säädetty tarkemmin sisäministeriön asetuksessa väestönsuojien teknisistä vaatimuksista ja väestönsuojien laitteiden kunnossapidosta. Pelastuslaitokset ovat väestönsuojien kuntoa valvovia ja ohjeistavia viranomaisia.

Näistä säädöksistä huolimatta Suomen viranomaisilla ei ole käytettävissä tarkkaa ja täsmällistä tietoa toimintakuntoisista väestönsuojista ja väestönsuojapaikoista. Selvää on kuitenkin, että Suomessa väestönsuojelu ja väestönsuojat eivät ole kokonaisvaltaisen kansallisen turvallisuuden edellyttämällä tasolla. Ministeriö on resurssienpuutteessa joutunut laiminlyömään väestönsuojien kunnonseurannan ja kokonaisarvion tekemisen väestönsuojatilanteesta. Tästä syystä minis-

teriö joutuu käyttämään vielä vuonna 2017 hallituksen luonnosesityksessä 1.11.2017 lähes 20 vuotta vanhoja tietoja väestönsuojista ja kuntien lukumäärästä.

Vanhojen tietojen pohjalta tehty arvio on, että vuonna 2018 Suomessa on noin 45 000 väestönsuojaa, joissa olisi yhteensä noin 3,6 miljoonaa suojapaikkaa. Väestönsuojassa jokaiselle varattu tila on 0,75 m^2. Järeitä teräsbetonisuojia Suomessa on 80 000 asukkaalle ja kalliosuojia 360 000 asukkaalle.

Sisäministeriön julkisuudessa käyttämä 2000-luvulla tehty arvio on, että noin 50 kunnassa tai nykyisessä kuntaliitoskunnassa, joissa asuu yhteensä noin 170 000 asukasta, ei ole yhtään väestönsuojaa. Sisäministeriön tietojen mukaan noin 285 kunnassa tai nykyisessä kuntaliitoskunnassa, joissa asuu yhteensä noin 1,9 miljoonaa asukasta, on väestönsuojapaikkoja alle 900 000 asukkaalle. Kyseisten alueiden väestöä on evakuoitava väestönsuojaa vaativissa sota- ja kriisitilanteissa muille alueille.

Suomessa ei ole olenkaan väestönsuojatilaa 2,0 miljoonalle suomalaisille. Sota- ja kriisitilanteessa väestönsuojien ulkopuolelle jää käytännössä lähes 3,0 miljoonaa suomalaisista, koska väestönsuojat ovat sijoittuneet väestöön nähden epätasaisesti. Osassa Suomea väestönsuojatiloja on vain 30—40 prosentille vakituisista asukkaista. Pohjois-Karjalassa, Kainuussa, Satakunnassa, Eteläi-Savossa, Etelä-Pohjanmaalla ja maaseutu-Suomessa väestönsuojelun tilanne ei ole eduskunnan hyväksymien valtakunnallisten turvallisuuslinjausten edellyttämällä tasolla. Esimerkiksi itärajamaakunnassa Pohjois-Karjalassa väestönsuojatiloja on vain 30 prosentille asukkaista. Pohjois-Karjalassa yli 100 000 asukasta joutuu suojautumaan ilman väestönsuojatiloja sota- ja kriisitilanteissa.

Väestönsuojien määrä ei kerro koko totuutta. Suomessa on vuosina 1954—1959 rakennetuissa suojissa suojapaikkoja 50 000 henkilölle. Näissä väestönsuojissa ei ole mitään ilmanvaihtolaitteistoja. Tällaiset väestönsuojat ovat nykyaikaisen sodan aikana surmanloukkuja. Toisaalta vuosina 1959—1963 rakennetuissa 150 000 henkilön suojatiloissa on käytössä käsikäyttöinen ilmanvaihtolaitteisto ja pelkkä hiekkasuodatus. Näissä suojissa suodatuksen teho riippuu suodatushiekan kunnosta, ja lisäksi on tiedossa, että suojien suodattimet eivät suodata taistelukaasuja. Suojat voivat muodostua sisällä olijoille hengenvaarallisiksi nykyaikaisessa sodassa.

Suomessa rakennettiin vuosina 1964—1972 yli 800 000 henkilölle suojat, jotka varustettiin hiekka- ja hiilisuodattimilla. Pelastuslain 72 §:n mukaisesti näiden suojien suodattimet pitää vaihtaa tulevana vuosikymmenenä. Viranomaisilla ei ole tarkkaa tietoa suodattamien suojakohtaisesta tilanteesta eikä myöskään suojien rakenteiden ja ovien kunnosta. Tämän hetken tilanne on se, että Suomessa on yli miljoonan suomalaisen väestönsuoja välittömän uudistamisen ja peruskorjauksen tarpeessa.

Väestönsuojelutilanne on kohtuullisen hyvä suurissa kaupungeissa Helsingissä, Espoossa, Vantaalla, Turussa, Oulussa ja Tampereella. Suurissa kaupungeissa tulevina vuosikymmeninä ongelmaksi muodostuvat vanhenevien aravarahoitteisten kerrostalojen väestönsuojelutilat ja yritysten peruskorjattavat väestönsuojelutilat.

Kirjallinen kysymys KK 273/2018 vp

Nykytilanne väestönsuojelun osalta on heikko. Väestönsuojien turvallisuutta siviileille ei voida taata kriisi- ja sotatilanteessa. Viranomaisilla ei ole suunnitelmia eikä rahoitusta näiden väestönsuojien korjaamisen osalta. Arvion mukaan Suomessa olevien väestönsuojien rahallinen arvo on 4 miljardia euroa ja johtokeskusten 500 000 euroa, joten kyse on suuren omaisuuden laiminlyönnistä.

Väestön suojelemisen lisäksi väestönsuojien kunto on kriittisen tärkeää myös varuskunnissa ja taistelualueilla. Sotilaallisen tai muun riskin realisoituessa on tärkeää, että asevoimien henkilöstöä ja sotilaita pystytään suojaamaan mahdollisilta hyökkäyksiltä. Muussa tapauksessa Suomen sotilaallinen toimintakyky voi äkillisessä tilanteessa lamaantua, jos hyökkäys kohdistuu asevoimiin, jotka eivät pysty suojautumaan esimerkiksi kaasuhyökkäystä vastaan. Suomen varuskuntien väestönsuojatilojen kunto tulisi ensi tilassa tarkistaa ja päivittää puutteelliset tilat sekä laitteet ajantasaisia uhkia vastaavalle tasolle.

Väestönsuojien rakentaminen on pitkäaikaista ja johdonmukaista työtä Suomen turvallisuuden puolesta. Suomalainen yhteiskunta ei ole viime vuosikymmeninä pystynyt väestönsuojelussa ja väestönsuojien rakentamisessa riittävästi ottamaan huomioon aseteknologian ja joukkotuhoaseiden voimakasta kehittymistä eikä ylläpitämään olemassa olevaa väestönsuojainfrastruktuuria. Väestönsuojien rakentamisen aikajänne on noin 50—150 vuoden pituinen, joten kyse on pitkän tähtäimen valinnoista. Siksi Suomeen olisi tarpeen laatia koko maan ja asukkaat turvaava väestönsuojelu- ja väestönsuojastrategia.

Tarpeen olisi uudistaa myös väestönsuojelu- ja väestönsuojien rakentamislainsäädäntöä vastaamaan tulevaisuuden uhkia. Harkintaan tulisi ottaa väestönsuojien kunnossapitovelvoitetta koskevien säädösten uudistaminen niin, että niihin sisällytetään myös väestönsuojien ylläpitoon ja päivittämiseen kannustavia mekanismeja. Eräs ratkaisu voisi olla esimerkiksi lisärakennusoikeuden myöntäminen kiinteistöille tai taloyhtiöille, jotka päivittävät vanhentuneen väestönsuojalaitteistonsa nykytarvetta vastaavalle tasolle. Tarpeen mukaan voi olla tarpeen harkita myös väestönsuojien peruskorjaukseen tai laitteiston päivittämiseen liittyvien velvoitteiden tiukentamista.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä kansallisen väestönsuojelustrategian laatimiseksi ja

mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä, että jokaisella siviilillä on sodan tai kriisin aikana turvallinen väestönsuojapaikka ja

mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä, että peruskorjattavien väestönsuojien ja niiden ilmanvaihtolaitteistojen puutteet ja viat saadaan korjattua ja

mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä saattaakseen varuskuntien ja asevoimien väestönsuojelun riittävälle tasolle ja

millaisilla toimilla hallitus aikoo kannustaa kiinteistön omistajia ja taloyhtiöitä saattamaan väestönsuojatilat riittävään ja ajantasaiseen kuntoon?

Kirjallinen kysymys KK 273/2018 vp

Helsingissä 20.6.2018

Lasse Hautala kesk